

Derleme Makale

Salgın Sonrası Dünyada, Küreselleşme ve Ulus Devlet Tartışmaları

After The Epidemic, Discussions on Globalization and National State in The World

Ahmet Yusuf YILMAZ Araştırma Görevlisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı ahmet.yilmaz@hbv.edu.tr https://orcid.org/0000-0002-3499-7676	İsmail Samet MUTLU Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Anabilim Dalı Sosyal Yapı ve Sosyal Çalışma Bilim Dalı Y.L. Öğrencisi ismailsmutlu@gmail.com	
Makale Gönderme Tarihi 24.07.2020	Revizyon Tarihi 08.09.2020	Kabul Tarihi 09.09.2020

Öz

Bu makalede salgın ile mücadelede döneminde mili-ulus devletlerin muhtemel geleceği ve küreselleşme sürecinin nasıl bir seyir izleyeceği sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır. Covid-19'un dünya gündemine girmesi ile birlikte virüsün girdiği devletlerde ciddi anlamda ekonomik daralmalar olmuş, hükümetler bu daralmaların ekonomik krize dönüşmemesi için çeşitli önlemler almışlardır. Bu önlemlerin bazıları başka devletlerle işbirliği şeklinde vuku bulurken, diğer önlemler ise vatandaşların korunması için sınırların kapatılması, seyahat yasakları ile devletler kendilerini karantinaya alması şeklinde gerçekleşmiştir. Serbest pazar ekonomisi salgın sürecinde kısıtlanmaya başlanmış ve maliye politikaları çerçevesinde Türkiye'de olduğu gibi devletler, vatandaşlarına nakdi ve aynı yardımlarda bulunmuştur. Bu çalışmada, hükümetlerin bundan sonra küreselleşme bağlamında nasıl bir politika izleyecektir sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır. Covid-19 salgını ile mücadele sürecinde ABD, Fransa, İtalya, Türkiye, Çin Halk Cumhuriyeti, Güney Kore, Singapur, Tayvan gibi devletlerin salgınla mücadelelerinde başarılı olup olmadıkları bu makalede incelenmiştir. Geçmişten günümüze yaşanan önemli salgınlar göz önünde tutularak Covid-19 salgının siyasal ve toplumsal sonuçları bağlamında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küresel Sistem, Ulus Devlet, Pandemi, Covid-19, Sağlık Sistemleri

Abstract

This article was tried to answer the question of possible future of nation states and how globalization process will be followed in the fight against epidemic term. With introduction of Covid-19 to world agenda, there have been some important economic contractions that virus has entered states and governments have various measures to prevent these contractions from this situation into an economic crisis. While some of these measures have been taken place in cooperation with other countries, other measures are to close borders to protect citizens, cash to citizens of their state, such as in Turkey has been found in-kind assistance. In this direction, governments around world have tried to find answers to questions of what kind of global system which they follow. Whether USA, France, Italy, Turkey, China, South Korea, Singapore, Taiwan are successful states in the fight against epidemic are examined in this article. Along

Önerilen Atıf /Suggested Citation

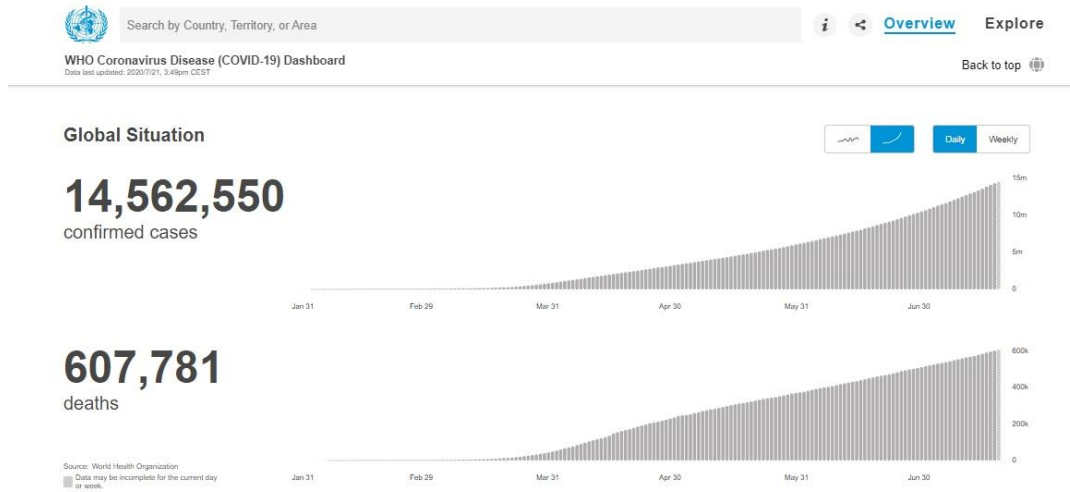
Yılmaz A.Y., Mutlu, İ. S. 2020. Salgın Sonrası Dünyada, Küreselleşme Ve Ulus Devlet Tartışmaları, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 55(3), 1965-1976

with global system and possible future of the nation state connected to success and failures in combating epidemic. Covid-19 was evaluated in the context of political and social consequences of epidemic.

Keywords: Global System, Nation State, Pandemic, Covid-19, Health Systems

Giriş

Yaşanan salgın hastalıklar (pandemiler) küresel sistemi, devletleri, toplumları az ya da çok her zaman etkilemiştir. Bu etki her salgın da aynı olmamıştır. Bazı salgınlardan sonra ise küresel sistem köklü değişikliklere uğramıştır. Tarihte Kara Veba, Kolera, Grip, Çiçek, Sıtma, Tifüs gibi bazı salgınlar yaşanmıştır. Yakın tarihte ise 2003 SARS, 2007 influenza A H1N5 (kuş gribi), 2009 influenza A H1N1 (domuz gribi), 2012 MERS CoV, 2013 influenza A H7N9, 2014 Ebola, 2015 Zika gibi salgınlar yaşanmıştır (WHO, 2020). Günümüzde ise yaşanan salgın Covid-19'dur (WHO, 2020). Virüs salgınının etkileri dünyanın her tarafında farklı düzeylerde farklı şekillerde hissedilmektedir. Bu etkiler birçok açıdan yıkıcı olmaktadır. Virüsten dolayı Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre 607.000'nin üstünde (21 Temmuz 2020) insan hayatını kaybetmiştir. Ayrıca salgın ile milyonlarca kişinin işsiz kaldığı; birçok sektörün durma noktasına vardığı; finansal piyasalarda tahrip edici dalgalanmalar yaşanmaktadır (Yılmaz, 2020: 2220). Bazı ülkelerin virüs ile mücadelede sağlık sistemleri çökmüş, ekonomileri de resesyona (daralma) doğru yol almıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak uluslararası ve ulus üstü birçok kuruluşun varlığı bu süreçte aktif rol almamaları sebebiyle daha fazla tartışılır hale gelmiştir.

(Kaynak: WHO, <https://covid19.who.int/> Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2020)

Virüs salgını sonrası, ulus devletin geleceğine yönelik, küreselleşme ile devletlerarası kurulmuş ilişki ağları ve salgın ile yeniden belirginleşen ülkelerin sınırlarıyla beraber öne sürülen farklı yaklaşımlar bağlamında ulusal ve uluslararası alandaki söz konusu gelişmelerden ve tartışmalardan hareketle, bu çalışmada salgın sonrası küresel sistem ve ulus devletlerin geleceği incelenmiştir. Virüs salgını ve sonrası ulus devletin geleceği hakkında kamuoyunda iki temel yaklaşımın bulunduğu tespit edilmiştir. Birinci yaklaşım, ulus devletin güç kazanacağını iddia ederken, ikinci yaklaşım ise ulus devletin zayıflayarak küreselleşmenin güç kazanacağını, yükseleceğini ve bu yönde politikalar geliştirileceğini savunmaktadır (Erdem, 2020: 87, 88). Makalede bu görüşler tartışılarak ulus devletin muhtemel geleceği değerlendirilecektir. Çalışma yapılırken Covid-19 virüsü ve etkisi hakkında birçok literatür taranmıştır. Covid-19'un dünya gündemine yeni girmesi nedeni ile bu makale konusunda yeterince kaynak bulunmadığı görülmüştür. Bu nedenle makalenin literatüre katkı sağlayacağı umulmaktadır. Çalışmanın verileri, yukarıda bahsedilen uzman görüşlerinden, kurum ve kuruluşların sitelerinden elde edilmiştir. Elde edilen veriler ışığında küreselleşmenin mi yoksa ulus devletin mi güç kazanacağı makalede tartışılacaktır. Yukarıdaki değerlendirmelerin yapılmasıyla, sosyal bilimler dallarında yapılacak çalışmalara, araştırmalara yönelik bir katkı sunması amaçlanmaktadır.

Serbest pazar ekonomisi salgın sürecinde kısıtlanmaya başlanmış ve maliye politikaları çerçevesinde Türkiye’de olduğu gibi devletler vatandaşlarına nakdi ve ayni yardımlarda bulunmuştur. Covid-19 salgını ile mücadele sürecinde ABD, Fransa, İtalya, Türkiye, Çin Halk Cumhuriyeti, Güney Kore, Singapur, Tayvan gibi ülkelerin salgınla mücadelelerinde devletlerin başarılı olup olmadıkları bu makalede incelenmiştir. Salgın ile mücadelede başarı ve başarısızlıkları bağlamında mili-ulus devletlerin muhtemel geleceği ve küreselleşme süreciyle ele alınmıştır. Geçmişten günümüze yaşanan önemli salgınlar göz önünde tutularak Covid-19 salgının siyasal ve toplumsal sonuçları bağlamında değerlendirilmiştir.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Salgın (Pandemi)

Salgınlar veya salgın hastalıklar, bir kıta, hatta tüm dünya yüzeyi gibi çok geniş bir alanda yayılan yani küresel olarak etkisini gösteren hastalıklara salgın (pandemi) verilen genel isimdir. Pandemi kelimesinin kökeni ise, eski Yunan dilinde tüm anlamına gelen $\pi\alpha\nu$ (*pan*) ile insanlar, halk, toplum gibi anlamlara gelen $\delta\eta\mu\omicron\varsigma$ (*demos*) kelimelerinden türetilmiştir (etimolojiturkce, 2020). Dünya Sağlık Örgütü(WHO)’nın bir hastalığı, pandemi olarak kabul edebilmesi için genel olarak üç temel kıstas gerekmektedir. Birincisi yeni bir virüs veya mutasyona uğramış bir etken olması, ikincisi insanlara kolayca geçebilmesi, üçüncüsü insandan insana kolay ve sürekli bir şekilde bulaşmasıdır. Küresel salgın ilanı konusunda belirgin kıstaslar gerçekleştiğinde Dünya Sağlık Örgütü’nce ilan edilmektedir. Pandemi ilanının gerekçesi ise tüm ülkeler için tehdit oluşturan hastalığın, yani ortaya çıkan yeni virüsün insandan insana hızlı bir şekilde kolayca yayılıyor olması gösterilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığınca yapılan tanım şöyledir: Koronavirüsler (CoV), soğuk algınlığından Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS-CoV) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS-CoV) gibi daha ciddi hastalıklara kadar çeşitli hastalıklara neden olan büyük bir virüs ailesidir (Sağlık Bakanlığı, 2020). Yaşanan küresel salgınlar küresel sistemi etkilemiştir. Bu etki her küresel salgın da şüphesiz aynı olmamıştır.

1.2. Ulus Devlet

Anthony Giddens, devlet kuramını ele alırken, “geleneksel devlet”, “mutlakîyetçi devlet” ve ulus fikrini temel alan, diğer ulus devletlerle sistematik ilişkiler içerisinde var olan “ulus devlet”ten söz etmektedir (Karakuş, 2018: 41). Devlet kuramının bugün ulaştığı son nokta ulus devlettir. Millet ile devletin aynı tabloda bulunduğu son devlet kuramını inceleyen araştırmacıların içine düştüğü bir çıkmaz ise, bu tabloya ulus devlet mi yoksa millî devlet mi adının verileceği hususunda olmuştur. Millî devlet ile ulus devlet çalışmalarda aynı kavramı işaret etmesine rağmen, genellikle tercih edilen kullanım ideolojik seçimlere yorulmaktadır. Bu çalışmada da millî ya da ulus devlet ayrımı yapılmamıştır. Ulus devletin beşerî ve fiziki olmak üzere en temel iki unsuru vardır. Ulus devletin beşerî unsuru, millettir, devletin fiziki unsuru ise sınırlardır. Kesin sınırları ile tanımlanan bir devlet olmak, devleti, modern devlet öncesinin siyasi biçimleri imparatorluklardan ayıran temel özelliklerinden birisidir. İmparatorlukların sınırları, ulus devletler kadar kesin ve net olmamıştır. Egemenliğin bir oluşu da artık ulus kavramına atfedilen birlikle tesis edilerek ulus, kralın ya da imparatorun yerini alıp devlet ile özdeşleşerek ulus devlete dönüşmektedir (Ağaoğulları, 2010:237).Ulus devletler özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmışlardır. Avrupa’da devletlerin yeniden inşası sürecine bakıldığında ilk göze çarpan, devletler içerisindeki kültürel çeşitliliğin en az seviyeye indirilip, devletlerarasındaki çeşitliliğin maksimum seviyeye yükseltilmesidir. Sosyal bilimler el sözlüğünde ulus-devlet şöyle tanımlanmaktadır:

“Çağcıl dünyanın ayırdedici bir özelliği olan, hükümetin tanımlanmış bir toprak parçası üzerinde egemen güç olduğu ve nüfus kitlelerinin kendilerini tek bir ulusun bir parçası olan vatandaşlar diye gördükleri belirli bir devlet tipi. Ulusdevletler, ulusçuluğun yükselişi ile elele gitmektedirler; her ne kadar uluscu bağlılıkların her zaman bugün varolan özgül devletlerin sınırlarına uymaları gerekme de. Ulusdevlet, Avrupa’da ortaya çıkan ancak buğu bütün dünyaya yayılmıştır.” (Erhan, 2003: 609)

Ulus-devleti tanımlarken ayrıca biri siyasal ve kurumsal, diğeri kültürel ve coğrafi iki boyutun çakışması söz konusudur. Devletler bugün genellikle doğrudan doğruya toprakla ve sınırlarla tanımlandığından, ulus-devlet belli sınırlar içerisinde oluşturulan kurumsal bir alanla psikolojik alanın üst üste binmesi olarak ta anlaşılmaktadır. Her devletin somut kurumları, yapıları mevcuttur. Ulus-devlette yurttaşların kendilerini o devletin çizdiği çerçevede milletin üyesi ve kurum ve yapılarıyla o devlete bağlı hissetmeleri mevzubahistir. Ulus-devletin en önemli diğer bir özelliği ise üyelerinin bilinçlerini ulusallaştırmasıdır (Çağla, 2010: 307).

1.3. Küreselleşme

Küreselleşme, yirminci yüzyılın son dönemlerinde kullanımı popülerleşen bir kavramdır. Kelimenin kökeni globaldir. Global kelimesi, dünya çapında, bütüne dair anlamına gelen bir sıfat olarak İngilizceye ancak on dokuzuncu yüzyılın sonunda girmiştir. Küreselleşme, literatürde ilk kez 1944'te yayımlanmış küçük bir okuma kitabında bir terim olarak geçmektedir (Erdem, 2009: 399). Küreselleşme kavramı, çalışmalarda globalleşme olarak da kullanılmaktadır. Sosyal bilimlerde el sözlüğünde, küreselleşme şöyle tanımlanmaktadır: *“Ülkeler arasında dünya çapında yaygın olan ekonomik ilişki örneklerinin gelişmesi. Dünyadaki farklı halklar, bölgeler ve ülkeler arasında artan karşılıklı bağımlılık.”* (Erhan, 2003: 378). Küreselleşme olgusu, bir merkezden çevreye doğru bilgi ve değerlerin simetrik olarak aktığı bir tablodan daha çok mal ve hizmetler dâhil her şeyin, her yerden her yere hızla aktığı asimetrik bir dünya düzeni oluşturmaktadır (İlgen, 2013: 96). Bazı yazarlara göre ise küreselleşmenin en temelinde ticaret vardır. Çünkü Ticari ilişkilerde bulunan iki ulus ya da devlet, mecburi olarak birbirine bağlanır. Birbirlerinden karşılıklı çıkarları oluşur; bütün birleşmeler karşılıklı gereksinimler üzerine inşa edilmiştir. Böylece dünya küçülerek, küreselleşmiş halklar, devletler birbirine yakınlaşmıştır. Bu görüşe göre devletlerarasındaki güç ilişkilerinin yerini ticari ilişkiler almaktadır. Böylece uluslararası ticaretin içsel mantığı, devletleri sadece birbirlerine bağımlı hale getirmez, aynı zamanda devletleri bir çıkar birliği içine çeker. Ticaretin devletlerarasında bir çıkar birliği yaratması, ticaret özgürlüğünü de zorunlu kılar. Bu uluslararası ticaret özgürlüğü, devletin hiçbir şeye karışmaması anlamına gelmez örneğin dışalım ile dışsatımlarda gümrük vergisi alması söz konusu olduğunda devlet, gümrük ile ticaret arasında yansız kalmalıdır (Ağaoğulları, 2009:447). Küreselleşmenin devlet açısından en temel dinamikleri; devletin ulusal niteliğinin azalması, devletin devlet niteliğinin azalması, devletin uluslararası yönelime girmesidir (Oran, 2009: 48). Küreselleşme üzerine yapılan tartışmaların çoğu, devlet üzerindeki etkisi ve ulusal siyasete yönelik yansımalarına odaklanmaktadır. Küreselleşmeyi savunanlar zenginliğin artmasına ve teknolojik olarak gelişme ihtimaline işaret etmekteyken küreselleşmeye karşıt olanlar ise kapitalist değerlerin her yere nüfuz edeceği, eşitsizliklerin daha da artacağı ve kimliğin kaybedileceği yönünde endişeleri öne sürmektedir (Heywood, 2012:334-335).

2. Salgın Sonrası Küresel Sistem ve Ulus Devletlerin Muhtemel Geleceği

Uluslararası siyasetin ve küresel ekonominin akıbetine ilişkin küreselleşme bağlamında yeni düzen tartışmalarının Covid-19 salgını süreciyle daha da canlanacağına dair emareler gün yüzüne çıkmıştır. Dünya siyasetinde bir süredir yükselişe geçen popülizm, otoriterleşme, iktisadi milliyetçilik, yabancı düşmanlığı (zenofobi) ve liberal demokrasilerin ekseriyetle zayıflamasıyla beraber büyük ölçüde göz ardı edilen devletin dönüşümü tartışmaları yeni bir ivme kazanmıştır

Virüs salgını ile mücadelede devletlerin başarısını büyük ölçüde etkileyen en önemli unsur sağlık sistemleri olmuştur. Bu yüzden bazı devletlerin sağlık sistemlerini kısaca özetlemek ulus devletlerinin geleceğini etkileyeceğinden dolayı virüs salgın sürecinin daha iyi anlaşılması bakımından faydalı olacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) genelinde takribi 5700 hastane mevcuttur. Tıp alanında çok gelişmiş olan ABD'de tedavi ücretleri ve özellikle hastane masrafları da binlerce dolar tutabilmektedir. Doktor muayene ücreti 75 ile 150 dolar arasında, sahasında uzman bir doktora muayene olmanın ücreti 150 ile 400 dolar arasında, Ultrason ücreti 180 dolardan başlamakta, MRI için ise 1.800 ile 2.000 dolar arası ücret ödenmesi gerekmektedir. Hastanede bir gün kalmanın maliyeti ortalama 500 dolardır. Hastaneye kaldırılma durumundaki kişiden ya depozito yatırması,

ya da sigortasının olması beklenir. Türkiye’den farklı olarak ABD’de genel sağlık sigortası bulunmamaktadır. Kamuda çalışanlar dâhil olmak üzere herkes, özel sigorta şirketlerinden çok çeşitli sigorta paketleri satın almaktadır. En temel ve çok basit hastalıkların tedavisini karşılayan bir sigorta paketinin aylık tutarı 350 dolar civarındadır (Sağlık Bakanlığı, 2020). Virüs ile ABD’nin kriz durumlarında, salt kârlılık ilkesi üzerine kurulmuş olan özel sektöre emanet sağlık sisteminin işlevsel olmadığı büyük kayıplarla tecrübe edilmiştir. ABD’nin sağlık sistemine zamanında gereken önemi vermediği, silah, füze ve teknoloji alanındaki yatırımlara çok daha fazla önem verdiği anlaşılmaktadır.

Sağlık sistemi konusu Çin’de bir tarafta hem ihtişamlı görünümlere sahip hem de son teknolojiye sahip pahalı hastaneler varken bir yanda da binlerce yıllık gelenekleri devam ettirerek geleneksel Çin tıbbı yöntemlerini uygulanarak hastalarını iyileştirmeye çalışan hastaneler vardır. Teknolojinin tıbbı katkıları kesinlikle inkâr edilemez; fakat geleneksel Çin tıbbı da büyük oranda başarılı olmaktadır. Çin’de sağlık sigortası ve kapsamı Türkiye’ye göre çok daha farklıdır. Çin’de her bireyin sigortası sadece kendisini kapsamaktadır. Küçük yaştaki çocukları bile bu sigortanın dışında kalmaktadır. Bu nedenle birçok aile çocukları küçük yaştayken onlara özel sağlık sigortası yaptırmaktadır. Ancak Çin’de devlet hastanelerinde muayene ücreti hiç bir sigortası olmayanlar için bile çok ucuzdur. Yaklaşık olarak 10 ile 20 yuan (1.5-3 dolar) arası bir ücrete doktora muayene olunabilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2020).

İtalya’nın sağlık sisteminde hastaneler dünya ortalamasının üzerinde hizmet vermektedir. Ancak, İtalya’da sağlık hizmetleri en fazla eleştiri alan konuların başında gelmektedir. Devlet hastaneleri kapasite, hizmet ve işletme yetersizliği ile ülkenin genel gelişmişlik düzeyine bakıldığında bu düzeyin çok altındadır. Özel hastane ve muayenehanelerde kaliteli bir hizmet verilir seviyededir. Diğer yandan muayene, tahlil ve yatak ücretleri yüksek seviyededir. Özel muayenenin ücreti 200-250 avro arasındadır. Günlük yatak ücreti yaklaşık 300 avrodur. Devlet hastanelerinde bu ücretler, özel hastanelere göre %20-30 daha ucuzdur. İtalya’da devlet hastanelerinde acil servislerinde ortalama bekleme süresi Türkiye’den oldukça farklılık göstermektedir. Örneğin acil servis muayene için bekleme süresi 3 saate kadar çıkabilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2020).

Fransa’da vatandaşlarının tümü sağlık sigortası kapsamındadır. Ayrıca Fransız vatandaşlarının ve yabancıların özel sağlık sigortası yaptırmaları da mümkündür. Devlete ait kliniklerde muayene ücreti 25 Avro, özel muayenehanelerde 75 Avro, Uzman hekimlerde 90 Avro civarındadır. Hastanede yatarak tedavi ücreti hastalığa göre yaklaşık 850 ile 2.750 Avro aralığındadır (Sağlık Bakanlığı, 2020).

Salgının başlangıcında İtalya, ABD, İspanya ve Fransa başta olmak üzere birçok ülke olağanüstü tedbir uygulayıp acil durum ilan ederken İngiltere sürü bağışıklığı denilen farklı bir politikayı tercih etmesi bilim çevrelerinden hükümete eleştiriler getirilmesine neden oldu. İngiltere’de ise sağlık hizmetleri Ulusal Sağlık Hizmeti altında semt doktorları ve devlet hastaneleri aracılığıyla ücretsiz olarak sunulmaktadır. İngiltere’de hastaneler, devlet tarafından işletilen ve özel hastaneler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ulusal Sağlık Hizmeti kapsamında yer alan kişiler, devlete ait hastanelerden ücretsiz hizmet almaktadır. Özel hastanelerde ise yatak ücretleri, gecelik 1500 ile 3000 Sterlin arasında değişmektedir. Özel doktorların muayene ücretleri 200 ile 250 sterlin arasında değişmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2020) . Buna karşın Ulusal Sağlık Hizmeti, virüs salgınına karşı mücadelede yetersiz kalmaktadır. Bu yetersizliğin en temel sebebi İngiltere’deki sağlık kuruluşlarının eski olması ve bu kuruluşlardaki kaynaklarının kısıtlı olması özellikle yatak ve uzman sağlık personelinin az sayıda olmasıdır. Bu yüzden acil olmayan diğer hastaların ameliyatları ertelenip, ağır belirtisi olmayan muhtemel Covid-19 hastaları da evlerine gönderilmektedir(BMJ, 2020).

Güney Kore, Singapur, Tayvan gibi Doğu Asya ülkelerinin Covid-19 salgınına kontrol edilebilir seviyelerde tutmayı başarabilmesinin temelinde ise daha önce bu bölgelerde yaşanan SARS virüsü deneyimi ve buna bağlı olarak konunun ciddiyetini kısa sürede kavrayarak sert tedbirler almaları vardır.

Sağlık sistemi açısından Türkiye Cumhuriyeti'nin virüs salgını ile mücadelede diğer ülkelere nazaran başarılı bir tablo ortaya çıkardığı görülmektedir. Özellikle ABD, İngiltere, Fransa İtalya ve İspanya, gibi gelişmiş ülkelerin Türkiye'nin aksine salgın ile mücadele sürecinde, sağlık sistemlerinin yetersiz kalması ve temel sağlık malzemelerinin temin edilmesi konusunda aksaklıklar yaşamaları bu tabloyu görünür kılmıştır. Salgın ile mücadelede gelişmiş ülkeler bile yardım talebinde bulunmuştur. Buna karşın Türkiye bu süreçte tedarikçi ülke rolünü almıştır. Bu rolü almasının temelinde ilk olarak Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren devletin, her çeşit sağlık hizmetini ücretsiz temin etme sorumluluğunu üstlenmiş olması vardır. Türkiye çeşitli alanlarda sağlık kurumları kurmuş ve sağlık personeli yetiştirme konusunda büyük çaba harcamıştır (Heper, 2007:409). İkinci olarak, Türkiye'de son yıllarda yapılan güçlü sağlık alt yapısına yönelik yatırımlar ve salgının ortaya çıkışından itibaren sürecin iyi bir şekilde yönetilmesi vardır. Küresel boyutta çıkan bir krizde, küreselleşen dünyanın ülkelerinin ne denli hazırlıklı oldukları bu süreçte sınanmıştır. Bu süreç, küreselleşen dünya için önemli bir tecrübe olmuştur. Bu tecrübeye her anlamda sosyal devletin önemini bir kez daha göstermiştir.

Virüs salgını ve sonrası ulus devletin geleceği hakkında öngöründe bulunanlar arasında iki temel yaklaşımın bulunduğu tespit edilmiştir. Birinci yaklaşım, ulus devletin güç kazanacağını iddia ederken, ikinci yaklaşım ise ulus devletin zayıflayarak küreselleşmenin güç kazanacağı, yükseleceği ve bu yönde politikalar geliştirileceğini savunmaktadır. Bu yaklaşımlar aşağıda incelenmiştir.

2.2. Birinci Yaklaşım: Ulus Devletlerin Güçleneceğini Savunanlar

Salgının ortaya çıkmasıyla birlikte devletler açısından ilk belirtiler ülkelerin içe kapanması ve kendi kendine yetebilme (self-sufficiency, self-help) sistemine geçişleri olmuştur. Devletlerin kendi kaynakları ile yetinebilmesi ve içe kapanmalarıyla, uluslararası ve ulus üstü zeminden ziyade, ulus devlet zemininde politikalar önem kazanmıştır. Buna bağlı olarak yerelleşme eğilimleri daha da artmıştır. Virüs salgını ile beraber, çok gelişmiş olan uluslararası ticaret ağı daralmış, insan, sermaye ve malların dolaşımı neredeyse durma noktasına gelmiştir. Ayrıca küresel aktörlerin başında gelen çok uluslu şirketler, en başta Çin olmak üzere birçok ülkede kepenk kapatmıştır. Dünyaca bilinen şirketlerin en üst düzey yöneticileri istifa etmek zorunda kalmıştır. Petrolün varil fiyatlarında gerçekleşen büyük düşüşle beraber enerji devlerinin politikaları kötü etkilemiş, hülasa küreselleşmenin güçlü olduğu alanlar çok daralmıştır. Bu süreçte yeniden sahneye çıkan millî devletler, küresel sistem içinde bağımsız birer aktör olarak daha çok sorumluluk almıştır. Salgına karşı kendi sınırları içerisinde sağlık, ekonomi, psikolojik ve toplumsal alanlarda kamu politikaları oluşturmuş ve totaliter eğilimler göstererek toplum üzerindeki kontrolü ele geçirmiştir.

Salgın ile mücadele döneminde de ulus devlet gerek siyasal gerek toplumsal alanda başrol olarak sahneye çıkmıştır. Ulus devletlerin somut olarak güçleri, uluslararası ve ulus-üstü yapılara göre her zaman daha belirgindir. Bu konuda Freeman ve Kagarlitsky şöyle yazmışlardır:

"...Rus ve Arjantin hükümetleri uluslararası antlaşmalarla aldıkları borçları reddettiklerinde IMF'nin (Uluslararası Para Fonu) yakınmaktan başka yapabileceği bir şey yoktu. Bir ulus devlet, kendi sınırları içerisinde yasalara uymayan her hangi bir bireyin, ya da şirketlerin mallarını haczetmek için güç kullanabilir. Uluslararası düzeyde böyle bir yaptırım söz konusu değildir. IMF'nin ordusu ve ya polis gücü yoktur. Dolayısıyla, IMF'nin 'yapısal düzenleme' planlarıyla dayattığı politikalar ne denli insafsızca olursa olsun, bunlar hep ilgili hükümetin rızasının alınmasını gerektirir..." (Freeman-Kagarlitsky, 2008: 70)

Benzer şekilde Savgan ulus devletin rakipleri olarak öne sürülen siyasal ve toplumsal güçlerden, küresel sivil toplum yani hükümet dışı kuruluşlar, bölgesel örgütler, ulus devletin hâkimiyetinin en önemli unsurlarından biri olan silahla savunma işlevini gösteremedikçe ulus devletin tarih sahnesinden çekilmesi beklenemeyeceğini öne sürmektedir (Savgan, 2011:152).

Ulus-üstü bir örgütlenme modeli olan Avrupa Birliği(AB)'nin virüs salgını sürecinde krize müdahalede geç kalması varlığını daha da sorgulanır hale getirmiştir. Birçok Avrupa Birliği

vatandaşı hatta üye ülkelerin liderleri, AB'den salgın sürecinde yeteri kadar yardım göremediklerini beyan etmişlerdir. Salgının en yoğun olarak görüldüğü ülkelerin başında gelen İtalya'da birçok vatandaş sosyal medya hesapları üzerinden AB bayraklarını yakarak paylaşımlarda bulunmuş ayrıca İtalya Temsilciler Meclisi Başkan Yardımcısı Fabio Rampelli, Covid-19 karşısında İtalya'ya gereken desteğin verilmemesi sebebiyle odasındaki AB bayrağını indirmiştir (Dailysabah, 2020). Böylece İtalya'da Avrupa bütünleşmesi fikrinden uzaklaşarak ulus devlet olma fikrine geri dönüş yaşanmaya başlamıştır. AB'den beklenen desteğin yetersizliği ile İtalya kendi imkânı ölçüsünde salgına karşı mücadele etmiştir. Ayrıca İtalya'ya tıbbi malzeme ve sağlık personeli yardımları da Türkiye, Rusya ve Çin gibi Avrupa Birliği dışı ülkeler tarafından yapılmıştır.

Hobsbawm'a göre küreselleşme, kültüre, ekonomiye, bilime ve teknolojiye hızlıca uygulanabilirken siyasete kolay uygulanabilen bir süreç değildir. Çünkü siyasi olarak gerçekte çoğulcu kalan ve bölgesel devletlere bölünmüş olan bir dünya vardır ki bu devletlerin hepsinin aynı olmadığı gerçekliği vardır. Dünyada iki yüz civarında devlet var bunların belli bir kısmı vergi cenneti ve gerçekte küresel ekonomiye sağlıkları yararın dışında herhangi bir varoluş nedenleri yok. Buna karşılık dünya nüfusunun dörtte üçü her biri elli milyonun üzerinde nüfusa sahip yirmi beş devlette yaşamaktadır. Küresel kurumlar arasında bir ayırım koymak kuramsal olarak mümkündür. Ancak gerçek şu ki küresel siyasal kurumlar diye bir şey yoktur. Buna en yakın kurum gücü, mevcut devletlerden gelen Birleşmiş Milletler'dir. Bu sebeple biri ekonomi diğeri politika iki farklı sistemin olması gerekmektedir. Bu bağlamda şu sorular sorulmalıdır: Ulus devletin zayıflamasının ne gibi etkiler olacak bu iyi bir şey mi kötü bir şey mi? Bu sorular ilerleyen zamanlarda cevabını gösterecektir. Tüm bunlara rağmen ulus-devletler göz ardı edilemez çünkü siyasal ve askeri düzlemde ulus-devletlerin dışında etkin bir rol üstlenecek tek bir otorite olasılığı bulunmamaktadır. (Hobsbawm, 2008: 53-54)

2.3. İkinci Yaklaşım: Küreselleşmenin Güçleneceğini Savunanlar

İkinci yaklaşıma göre: Ulus devletlerin virüs ile mücadelede yetersiz kalma ihtimalinin ortaya çıkması üzerine ve salgına insanlık adına farklı milletlerden bilim insanlarınca çareler aranması durumu, ulus devlet değerlerinin zayıfladığı yönündedir. Bu yaklaşımı destekleyen diğer bir faktör ise internet ağı temelli yaşanan teknolojik gelişmelerdir. Bu gelişmeler ile çıkan dijital toplum kavramının ortaya çıkması, ulus devlet anlayışını zayıflattığı yönündedir. Covid-19 ile dünyanın herhangi bir yerinde zuhur eden bir bulaşıcı hastalığın birkaç ay kadar kısa bir sürede bütün dünyaya yayılması sebebiyle dünyanın herhangi başka bir yerinde yaşayanların da bu sürecin dışında kalamayacakları ortaya çıkmıştır. Bu yeni gelişme gösteriyor ki küreselleşen dünyada meydana gelen sorunları, ulus devletin çok ötesinde küresel dünyanın birlikte çözmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır (Yücel, 2020). Benzer şekilde kaynağı tam olarak kestirilemeyen, göçmen kuşlardan ortaya çıktığı iddia edilen H1N5 (kuş gribi) virüsü belirli bir toprak parçasında ortaya çıkmakta ve oradan başka ülkelere yayılma riski taşımıştır. Aids, H1N5, sars gibi virüsler, çernobil, erika gibi çevresel facialar ve siber terör gibi olgular artık klasik anlamdaki ulus-devlet sınır kavramını geçersiz kılarak devletler iktidar güçlerinin bir kısmını artık küresel sorunları çözmek amacıyla uluslararası kuruluşlara devretmektedirler (Sevim, 2006: 103). Ancak ulus devlet varlığını halen sürdürmektedir, bugün ulus devletin yaşadığı değişiklik daha önce kimseyle paylaşmadığı yüksek, sınırsız ve kapsayıcı otorite olma iddiasından vazgeçmiş olmasıdır (Erdem, 2009: 411).

İkinci yaklaşıma göre Covid-19'un kısa bir sürede dünyaya yayılmasından dolayı da ulus devletlerin güçlerini, küreselleşme çerçevesinde uluslararası ve ulus-üstü kuruluşlarla paylaşması hızla devam etmektedir. Virüs salgını sürecinde başarıları sıkça tartışılan, varlık sebepleri sorgulanan uluslararası örgütlere, ulus üstü yapılara ve salgın sonrası dönüşüm kapasitelerine dair çeşitli analizler ortaya konulmuştur. Birçok yazarın ve uzmanın da belirttiği gibi yaşanan salgın sürecinin uluslararası ve ulus üstü yapıların gerekliliğini ortadan kaldırmadığı aksine verimli çalışabilmesi ve küresel sorunlara küresel ölçekte çözümler bulabilmesi için değişime tabi tutulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Salgın nedeniyle Uluslararası Para Fonu (IMF) geliştirmekle olan 25 ülkeye yardım yapacağını taahhüt etmiştir (IMF, 2020). Ayrıca 80 ülkenin daha IMF'den borç almak için sıraya girmesi, devletlerin küresel, uluslararası, ulus üstü, örgütlere duyduğu

ihtiyaca örnek teşkil etmektedir. Ayrıca ABD eski Dışişleri Bakanı Henry Kissenger, virüsün insan sağlığına etkisinin geçici olduğunu umduğunu fakat neden olacağı siyasi ve ekonomik krizlerin çağlar boyu etkisinin devam edeceği, devlet liderlerinin büyük ölçüde krizle ulusal düzeyde mücadele ettiğini ancak virüsün etkilerinin sınır tanımadığını, hiçbir devletin, yalnızca ulusal düzeyde çabayla virüs salgınını yenemeyeceğini, küresel bir iş birliği vizyonuna ve programına ihtiyaç duyulduğunu, virüs salgınının dünya düzenini ebediyen değiştireceğini beyan etmiştir (WSJ, 2020).

Dünya Sağlık Örgütü Genel Sekreteri Tedros Adhanom Ghebreyesus ve Dünya Ticaret Örgütü Genel Sekreteri Roberto Azevêdo ortak bir açıklamayla salgına karşı küresel eylem, dayanışma ve uluslararası işbirliği her zamankinden daha fazla gerekliliğini açıklamışlardır (WHO, 2020). Virüs salgını, küresel ekonominin ve buna bağlı siyasi ilişkilerin kırılmalıklarını sergileyerek derinleşmiştir. Salgın sürecinin başında, Morgan Stanley ve Standard & Poor's un ekonomistleri başta olmak üzere birçok yazar, 2020 yılında resesyon ihtimali ile Merkez Bankalarının yeni bir resesyon ile başa çıkabilecek kaynaklara sahip olup olmadığına yönelik kaygıları gündeme getirmiştir. Morgan Stanley ve Standard & Poor's' un ekonomistlerine göre salgın, küresel ekonomik büyümeyi kısa vadede baskılasa bile, kolaylıklar gösteren siyasi ve ticari hamleler, gerginlikleri hafifletmek için bir umut teşkil etmektedir (Morganstanley, 2020).

Sonuç

Virüs salgınının şu ana kadar meydana getirdiği sonuçları itibariyle küresel boyutta siyasal, toplumsal ve ekonomik birçok etkisi olmuştur. Virüs salgınıyla ulus devletin güç kazanacağı parlayacağı böylelikle küreselleşmenin sonunu getireceğine dair görüşler ve emareler olmakla beraber öte yandan ulus devlet anlayışını zayıflatarak küreselleşme yönünde değerleri ve politikaları geliştirilip küresel ölçekte işbirliğine ihtiyacın daha da arttıracağı yönünde görüşler ve emareler vardır. Ulus devletler salgın ile beraber hem dış koruyucu kimliği hem de iç koruyucu kimliği ile üzerine daha fazla sorumluluk alarak, küresel sistem içinde yeniden parlayarak sahneye çıkmıştır. Küreselleşmenin bittiğini veya biteceğini öne sürerken, virüsün küreselleşme sürecinin oluşturduğu ortam sayesinde yayıldığını ve küresel bir salgın haline bu şekilde geldiği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Covid-19 virüsünün laboratuvar ortamında üretilip üretilmediği halen tartışılmaktadır. Bu bağlamda gelecekte laboratuvar da üretilecek bir biyolojik silaha karşı devletlerin ne denli zayıf olduğu gündeme gelmiştir. Avrupa'daki devletler virüsle mücadelede Avrupa Birliği ruhuna aykırı şekilde birbirlerine duyarsız kalmışlar, ulus devlet refleksleri öne çıkmıştır. Her devlet kendi ülke sınırlarına ve vatandaşlarını korumaya yönelmiştir. Bu tutumları ise Avrupa Birliği gibi ulus üstü yapıya zarar vermiş ve başta İtalya olmak üzere, Avrupa Birliği'nden gerekli yardımı göremeyen ülkeler kendi üyeliklerini sorgulamışlardır.

Henüz birinci yılını bile doldurmamış salgın süreciyle, küreselleşme sona erdi, ulus devlet kazandı denilmesi için çok erken olduğu gibi küreselleşmede Covid-19 salgınının yaşanması bir kilometre taşı denilmesi için de çok erkendir. Virüs salgınının, küresel sistem ve ulus devletler bakımından daha ne gibi hangi yönde etkiler doğuracağı, yayılım alanına ve virüse karşı kesin sonuçlar veren tedavinin bulunacağı zamana göre belirsizliğini muhafaza etmektedir. Covid-19 salgını tüm dünya devletlerinin sağlık harcamalarını, kanunlarını, düzenlemeleri için ciddi bir uyarı niteliği taşımaktadır. Dünyadaki ülkelerin, vatandaşlarını koruma için savunma sanayilerine harcadıkları paralar, üretilen silahlar bu virüsten koruyamamıştır. Örneğin ABD'nin askeri-endüstriyel kompleksine yani silah, füze ve teknoloji alanındaki yatırımlara fazla önem vermesi, sağlık sistemine yeterli önem vermemesinden dolayı salgından en fazla etkilenen devletlerden biri olmuştur.

Salgın süreciyle tüm dünya ülkelerinde çok sayıda can kaybı yaşanmıştır. Vatandaşlarının ölümünü engellemek ve mevcut ekonomilerini ayakta tutabilmek adına, Covid-19 sürecinde pek çok devletin sağlık, hijyen ile ilgili önlemler alması gerektiği ortaya çıkmıştır. Gelecekte, Covid-19 devletlerin ekonomisine ve dünya nüfusuna zarar veren bir salgın olarak anılacaktır. Oluşacak zararı en aza indirebilmek için tarihten alınacak dersler, bugünü ve geleceği inşa etme bağlamında büyük önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Ağaoğulları, M. A. (Ed.). (2009). *Kral-Devletten Ulus-Devlete*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Ağaoğulları, M. A. (2010). *Ulus-Devlet ya da Halkın Egemenliği*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Çağla, C. (2010). *Yeni Başlayanlar İçin Siyaset Bilimi*, İstanbul: Omnia Yayınları.
- Erdem, T. (Ed.). (2009). *Feodaliteden Küreselleşmeye*, Ankara: Lotus Yayınevi.
- Erdem, T. (Ed.). (2020). *Milliyetçilik*, İstanbul: Otorite Kitap.
- Erhan, A. (Ed.). (2003). *Sosyal Bilimler El Sözlüğü*, İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Freeman, A. & Kagarlitsky, B. (2008). (çev. İbrahim Yıldız, Bahar Kara) *Küreselleşmenin Krizi*, İstanbul: Yordam Kitap.
- Heper, M. (2006). (çev. Zeynep Mertoğlu) *Türkiye Sözlüğü*, İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Heywood, A. (2012). (çev. Hayrettin Özler) *Siyasetin Temel Kavramları*, Ankara: Adres Yayınları.
- Hobsbawm, E. (2008). (çev. İbrahim Yıldız) *Yeni Yüzyılın Eşiğinde*, İstanbul: Yordam Kitap.
- Hüseyin, S. (2006). “Uluslararası İlişkilerde Küreselleşme Olgusu ve Ulus-Devlet Kavramını Yeniden Düşünmek”, *Uluslararası İlişkiler*, cilt:3, sayı:9, 103
- İlgen, A. (2013). “Yerelleşme, Türkleşme ve Küreselleşme Arasında Bir Kavram: Türklük”, *Türkiye Günlüğü Dergisi*, sayı: 114, 96.
- Karakuş, G. (2018). *Cumhuriyet’in Politik-Teolijisi-Türkiye’de Kurucu İdeolojinin Sivil Din İhdası*, Ankara: Cedit Neşriyat.
- Oran, B. (2009). *Küreselleşme ve Azınlıklar*, Ankara: İmaj Yayınevi.
- Savgan, S. (2011). *Kod Adı Küreselleşme 21. Yüzyılda Emperyalizm*, İstanbul: Yordam Kitabevi.
- Yılmaz, E. A. (2020). “Koronavirüs Sonrası Küreselleşme Hareketleri ve Ulus Devletlerin Konumu”, *Turkish Studies*, s.15, 2200
- Yücel, İ. H. (2020). Küreselleşen Dünyada Koronavirüs Sonrası Gelişmelerin Yönü Ne Olabilir? Erişim adresi: <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/politik-sosyal-kulturel-arastirmalar-merkezi/kuresellesen-dunyada-koronavirus-sonrasi-gelismelerin-yonu-ne-olabilir> (Erişim:15.06.2020)

İnternet Kaynakları

- Dünya Sağlık Örgütü. (2020). https://www.who.int/csr/disease/anticipating_epidemics/en/ (Erişim:19.05.2020)
- Dünya Sağlık Örgütü. (2020). https://www.who.int/csr/disease/anticipating_epidemics/en/ (Erişim:19.05.2020)
- Dünya Sağlık Örgütü. (2020). *Joint statement by WTO Director-General Roberto Azevêdo and WHO Director-General Tedros Adhanom Ghebreyesus* <https://www.who.int/news-room/detail/20-04-2020-joint-statement-by-wto-director-general-roberto-azev%C3%A4do-and-who-director-general-tedros-adhanom-ghebreyesus> (Erişim: 18.06.2020)
- Etimoloji Türkçe. (2020). *Epidemi Kelime Kökeni*. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/epidemi> (Erişim: 19.05.2020)
- Georgieva, K. Uluslararası Para Fonu. (2020). IMF Executive Board Approves Immediate Debt Relief for 25 Countries. <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/13/pr20151-imf-executive-board-approves-immediate-debt-relief-for-25-countries> (Erişim: 16.06.2020)

- Sağlık Bakanlığı. (2020). *Amerika Birleşik Devletleri*. <https://www.seyahatsagligi.gov.tr/Site/SaglikBilgisi/USA> (Erişim: 15.06.2020)
- Sağlık Bakanlığı. (2020). *Çin*. <https://www.seyahatsagligi.gov.tr/Site/SaglikBilgisi/CHI> (Erişim: 15.06.2020)
- Sağlık Bakanlığı. (2020). *Fransa*. <https://www.seyahatsagligi.gov.tr/Site/SaglikBilgisi/FRA> (Erişim: 16.06.2020)
- Sağlık Bakanlığı. (2020). *İngiltere*. <https://www.seyahatsagligi.gov.tr/Site/SaglikBilgisi/GB> (Erişim: 17.06.2020)
- Sağlık Bakanlığı. (2020). *İtalya*. <https://www.seyahatsagligi.gov.tr/Site/SaglikBilgisi/ITA> (Erişim: 16.06.2020)
- Sağlık Bakanlığı. (2020). *Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19)*. <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/> (Erişim: 19.05.2020)
- Kissinger, H. A. (2020). *The Coronavirus Pandemic Will Forever Alter the World Order*. <https://www.wsj.com/articles/the-coronavirus-pandemic-will-forever-alter-the-world-order-11585953005> (Erişim: 17.06.2020)
- Ahya, C. Morgan Stanley (2020). *The coronavirus outbreak could pressure global growth near-term, but easing policy and trade tensions still suggest a recovery path*. <https://www.morganstanley.com/ideas/coronavirus-impact-2020-global-growth/> (Erişim: 17.06.2020)
- WHO. (2020). <https://covid19.who.int/> (Erişim: 22 Temmuz 2020)
- Willan, J., King, A. J., Jeffery, K. & Bienz, N. The BMJ. (2020). *Challenges For NHS Hospitals During Covid-19 Epidemic*. <https://www.bmj.com/content/368/bmj.m1117> (Erişim: 15.06.2020)

Review Article

Salgın Sonrası Dünyada, Küreselleşme Ve Ulus Devlet Tartışmaları

After The Epidemic, Discussions on Globalization and National State in The World

Ahmet Yusuf YILMAZ Araştırma Görevlisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı ahmet.yilmaz@hbv.edu.tr https://orcid.org/0000-0002-3499-7676	İsmail Samet MUTLU Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Anabilim Dalı Sosyal Yapı ve Sosyal Çalışma Bilim Dalı Y.L. Öğrencisi ismailsmutlu@gmail.com
--	--

Extensive Summary

Epidemics have been affected global system, states and societies. This effect was not the same in every outbreak. After some epidemics, global system has been undergone radical changes. Some epidemics such as Black Plague, Cholera, Influenza, Malaria and Typhus have been experienced in history. Epidemics such as 2003 SARS, 2007 influenza A H1N5 (bird flu), 2009 influenza A H1N1 (swine flu), 2012 MERS CoV, 2013 influenza A H7N9, 2014 Ebola, 2015 Zika. Today's epidemic is Covid-19.

The effects of virus outbreak are felt in different ways at different levels all over the world. These effects have been devastated in many ways. According to World Health Organization, over 607 thousand people (July 21, 2020) lost their lives due to virus. In addition, millions of people became unemployed with the epidemic; many sectors have come to a halt; There are devastating fluctuations in the financial markets. Health systems of some countries have collapsed in fight against viruses and their economies are rapidly moving towards recession. Accordingly, presence of many international and transnational organizations has become more controversial because they did not take an active role.

After virus epidemic, global system and nation's situations were examined in this study, in the context of different approaches put forward in context of globalization and nation state were examined. Interstate relationship networks and borders of countries that have become evident with epidemic. After the virus epidemic, two basic approaches have been identified from different perspectives on issue of the future of the nation state. The first approach is opinion which nation state will gain strength, and the second approach is that values will increase in direction of globalization and develop policies by weakening nation state understanding. In the study, these opinions will be discussed and possible future of the nation state will be evaluated.

With introduction of Covid-19 to world agenda, there have been some important economic contractions that virus has entered states and governments have various measures to prevent these contractions from this situation into an economic crisis. While some of these measures take place in cooperation with other countries, other measures are to close borders to protect citizens, cash to citizens of their state, such as in Turkey has been found in-kind assistance. In this direction, governments around world have tried to find answers to questions of what kind of an economic

system will follow. Whether USA, France, Italy, Turkey, China, South Korea, Singapore, Taiwan are successful states in the fight against epidemic are examined in this article. Along with global system and possible future of the nation states connected to success and failures in combating epidemic. Covid-19 was evaluated in the context of political and social consequences of epidemic.

Virus outbreak has many global, political, social and economic effects. While there are opinions and signs that the nation state will be important with the epidemic, so that it will bring end globalization, there are opinions and implications that need to cooperate on a global scale will be developed by policies towards globalization with weakening understanding of nation state. With the epidemic, nation states came to stage by shining again in global system, taking on more responsibility with both its external protective identity and its internal protective identity. While claiming that globalization is over, the fact that the virus has spread through the environment created by globalization process and has become a global epidemic should not be ignored.

Whether Covid-19 virus is produced in a laboratory environment is still under discussion. In this context, how weak states are against a biological weapon to be produced in laboratory in future. States in Europe remained insensitive to each other in violation of spirit of European Union in fight against the virus, and nation-state reflexes came to fore. Each state has turned to its own country borders and to protect its citizens. These attitudes have damaged transnational structure like European Union and have questioned their membership because of countries, especially Italy, who have not received necessary assistance from the European Union.

Covid-19 outbreak is a serious warning for all world states to design their health expenditures, laws and regulations. The money spent by countries around world to defense industries for protection of their citizens and weapons produced could not protect from this virus. Significant citizen losses their life during pandemic in all countries of world. In order to prevent death of citizens and ensure existing economy, it was revealed many states should take health and hygiene measures in Covid-19 process.

In the future, Covid-19 will be referred to as an epidemic that harms the economies of states and world population. Lessons from history are of great importance in context of building present and the future life in order to minimize damage to occur. By making above evaluations, it is aimed to contribute to studies and researches in political science, international relations and labor economics and industrial relations.

With the epidemic process that has not yet completed its first year, it is too early to say that the nation-nation has won and globalization has ended, and it is too early to say that Covid-19 epidemic results are that. Virus epidemic remains uncertain in terms of what kind of effects it will have in terms of global system and nation states, according to spreading area and when there will be treatment that gives definitive results against the virus.